

ISSN 0134 — 6393

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
САДІВНИЦТВА**

засновано в 1926 р.

**Частина 2
Економіка**

**ВИПУСК
77**

Умань — 2012

УДК 63(06)

Включено до переліків №1 і №6 фахових видань ВАК України з сільськогосподарських та економічних наук (Бюлетень ВАК України №8 і №11, 2009 рік).

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів Міністерства аграрної політики України та науково-дослідних установ УААН.

Редакційна колегія:

А.Ф. Головчук — доктор техн. наук (відповідальний редактор),
В.В. Манзій — кандидат с.-г. наук (заступник відповідального редактора),
О.І. Здоровцов — доктор економ. наук, Л.В. Молдаван — доктор економ. наук,
А.С. Музиченко — доктор економ. наук, О.О. Непочатенко — доктор економ. наук,
Ю.О. Нестерчук — доктор економ. наук, О.М. Шестопись — доктор економ. наук,
О.О. Школьнік — доктор економ. наук,
В.С. Уланчук — доктор економ. наук, С.П. Полторецький — кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку вченою радою УНУС, протокол № 4 від 23 грудня 2011 року.

Адреса редакції:

м. Умань, Черкаська обл., вул. Інститутська, 1.
Уманський національний університет садівництва, тел.: 3–22–35

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 17791-6641ПР від 17.03.11 р.

© Уманський національний університет садівництва, 2012

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

<i>В.С. Уланчук, В.М. Грицик</i>	НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА М'ЯСА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	8
<i>С.В. Діденко</i>	СВІТОВИЙ ДОСВІД І ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПТАХІВНИЧОГО БІЗНЕСУ.....	17
<i>В.М. Андрусяк</i>	УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	25
<i>Г. Ю. Аніщенко</i>	ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У САДІВНИЦТВІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	30
<i>З.А. Атаманчук</i>	ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ.....	37
<i>Д.В. Людвенко</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ОБЛІКУ, ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕС АУДИТУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	45
<i>Т.Ю. Бабенкова</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ НА АГРАРНОМУ РИНКУ.....	50
<i>С. А. Байдюк</i>	ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	57
<i>І.А. Бержанір</i>	НОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ СПИРТОВОЇ ГАЛУЗІ.....	62
<i>В.П. Бечко</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ.....	67
<i>Н.О. Бленда</i>	РІВЕНЬ ВИРОБНИЦТВА ТА СПОЖИВАННЯ ПРОДУКЦІЇ СКОТАРСТВА У ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	75
<i>П.М. Боровик, В.І. Гайдай, Л.С. Мунтян</i>	ПРОБЛЕМА БЮДЖЕТНОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ.....	80

<i>О.Л. Бурляй, А.О. Харенко, В.М. Лемещенко</i>	МАРКЕТИНГ ПЛОДООВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	86
<i>Н.В. Бутко, В.В. Бондарець</i>	ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ.....	97
<i>С.А. Власюк</i>	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	105
<i>С.Г. Господаренко</i>	СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА ПЕРВИННИМИ ВИРОБНИКАМИ.....	113
<i>О.Є. Гудзь</i>	ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	119
<i>Т.А. Дворська</i>	ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЦЬКОГО ГОРІХА В УКРАЇНІ ТА ІНШИХ КРАЇНАХ СВІТУ.....	125
<i>Н.О. Шевченко</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВАХ З СПІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ.....	131
<i>О.В. Сівоха</i>	ПОНЯТТЯ ТА КРИТЕРІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	138
<i>Г.Г. Смаглій, М.П. Сологуб</i>	АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР.....	144
<i>С.Ю. Соколюк, К. Ю. Соколюк</i>	ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ, ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА.....	149
<i>І.Б. Тернавська, О.О. Рудич</i>	СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ.....	158
<i>С.П. Ткачук</i>	ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРКАШЕНИ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	167
<i>І.В. Ткачук</i>	СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	174
<i>Л. В. Транченко</i>	ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ НА СЕЛІ.....	185

<i>О.С. Тригубенко</i>	БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ.....	196
<i>Л.Д. Тулуш</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ.....	203
<i>О.С. Тупчий</i>	ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЙ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА УКРАЇНИ.....	211
<i>О.С. Фротер</i>	СОЦІАЛЬНИЙ ПАКЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ...	217
<i>О.М. Хоменко</i>	ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОЗИЦІЮВАННЯ ПОСЛУГ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	223
<i>Л.М. Худолій, Л.В. Барабаш</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	229
<i>І.І. Чернега</i>	ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ ПРОДУКТИВНОСТІ Й ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ.....	238
<i>О.Г. Шайко</i>	ДОХІДНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА..	246
<i>А.М. Шатохін, О.М. Транченко</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	253
<i>Т.В. Самоїленко</i>	АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ЗЕРНОВИХ КООПЕРАТИВІВ ФРАНЦІЇ.....	262
<i>Ю.П. Макаренко</i>	КООПЕРАЦІЯ І ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕВАГ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ І МАСШТАБІВ ВИРОБНИЦТВА...	269
<i>М.І. Мальований</i>	РОЗВИТОК НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В ПІСЛЯКРИЗОВИЙ ПЕРІОД.....	277
<i>Р.М. Мамчур</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ПІСЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ.....	286
<i>А.Ю. Маринюк</i>	УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН В МОЛОКОПРОДУКТОВОМУ ПІДКОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ.....	291

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Л.М. ХУДОЛІЙ, доктор економічних наук
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Л.В. БАРАБАШ
Уманський національний університет садівництва

Висвітлено особливості сучасного механізму оподаткування доходів фізичних осіб в Україні, досліджено роль податку на доходи фізичних осіб у доходах Зведеного бюджету та окреслено пріоритетні напрями його розвитку та вдосконалення.

Податкова система є невід'ємним атрибутом існування будь-якої країни. Саме тому при дослідженні податкових систем уважного розгляду потребує як саме розуміння податку, так і механізмів та систем оподаткування.

Система оподаткування доходів фізичних осіб є найчутливішою до коливань у економічному середовищі держави. Саме тому з моменту виникнення податкових систем і до теперішнього часу зміни в них викликають великий резонанс як серед науковців, так і безпосередньо серед учасників податкового процесу. Створення ефективної системи оподаткування фізичних осіб є важливою задачею для держави як у фіскальному плані (оскільки забезпечує мобілізацію якнайбільшого обсягу коштів до державної казни), так і в економічному (раціонально сформований податковий механізм сприятиме оптимальному розвитку економіки).

На необхідності оптимізації та ефективності формування ефективного механізму оподаткування фізичних осіб у своїх працях наголошували класики фінансової науки, зокрема А. Маршал, Д. Рікардо, Е. Селігман, А. Сміт.

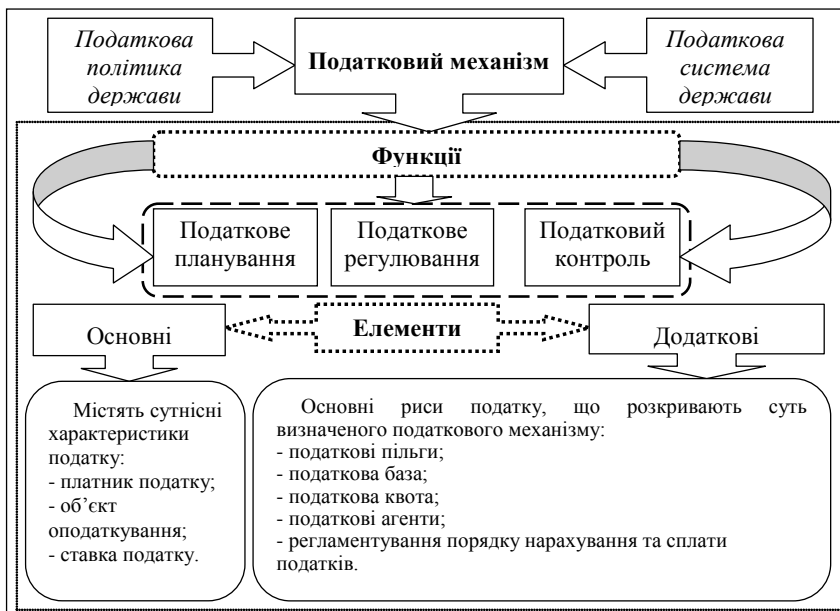
Не втратило актуальності дана проблема і в наш час: зокрема, ґрунтовні дослідження містяться у працях зарубіжних вчених Ш. Бланкарта, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Пушкарьової, Д. Черника. Згаданою проблемою у різні періоди займалися вітчизняні науковці О. Василик, Ю. Іванов, М. Кучерявенко, І. Луніна, А. Соколовська, В. Суторміна, В. Федосов та ін.

Метою даного дослідження є необхідність дослідження особливостей функціонування діючого механізму оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та виявлення проблемних моментів з метою його оптимізації та підвищення ефективності.

Методика дослідження. При дослідженні теоретичних основ використано монографічний метод, висвітлення конкретних особливостей механізму оподаткування доходів фізичних осіб здійснювалося за допомогою методів аналізу та порівняння, динаміка надходжень від різних податків

вивчалася методом темпів росту.

Результати досліджень. Податковий механізм кожної держави формується під впливом податкової політики, тактики та особливостей існуючої в країні системи оподаткування, виходячи із його функцій (податкове регулювання, податкове планування, податковий контроль) та елементів (рис. 1).

Рис. 1. Податковий механізм і його елементи

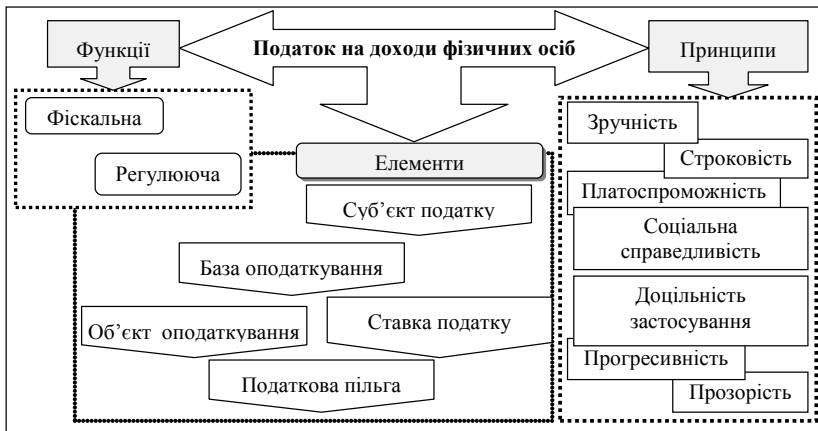
Слід зазначити, що наведений податковий механізм та його складові й елементи є уніфікованими, а ось відносно кожного податку він набуває певних особливостей. Саме тому, на нашу думку, в цьому випадку доцільно вживати термін механізм оподаткування.

Особливої уваги при цьому заслуговує механізм оподаткування доходів фізичних осіб, оскільки платежі останніх у процесі реалізації податкової політики держави мають найвищі бюджетоформуючі показники.

За своєю сутністю, як на початку свого існування, так і дотепер, оподаткування доходів фізичних осіб носить прямиий характер, тобто йому притаманні безпосередність в оподаткуванні об'єктів, які є кінцевим продуктом діяльності платника (доход у грошовій формі).

Сутність податку на доходи фізичних осіб, як і будь-якого іншого

економічного явища, розкривається через систему функцій, принципів і елементів. Тобто можна вважати, що механізм оподаткування доходів фізичних осіб ґрунтується на визначених функціях і принципах та має елементи оподаткування, які деталізують останній щодо групи чи класу платника податку, виду доходу, бази оподаткування, умов надання податкових пільг та визначають відповідно до вищезгаданого ставку податку (рис. 2).

Рис. 2. Структура механізму оподаткування доходів фізичних осіб

Досліджуючи сутнісні характеристики доходів населення, Г. Швороб й А. Мачульська стверджують, що під останніми слід визначати сукупність грошових коштів і природних надходжень, що спрямовані на сприяння досягнення оптимального рівня економічного, фізичного, морального та інтелектуального стану людини і на задоволення її потреб [9].

Погоджуючись з попередніми авторам та розширюючи траєкторію розуміння, В. Мочерний під доходами населення визначає «грошові та натуральні надходження громадян, що одержуються ними з різних джерел і використовуються для задоволення власних потреб, приросту заощаджень, а також нетоварних витрат» [2].

Згадані вище трактування окресленої дефініції характеризують її як з точки зору джерел одержання доходу, так і в більш широкому ракурсі, визначаючи шляхи їх використання. Однак з метою оподаткування під доходами населення, на нашу думку, слід розуміти всі доходи (грошові та натуральні), які особа одержує внаслідок здійснення певних дій чи бездіяльності, визначені у грошовій формі.

Поглиблена класифікація, яка систематизує доходи населення відповідно до джерел їх одержання наведена нижче (рис. 3).

Рис. 3. Класифікація доходів населення за джерелами одержання

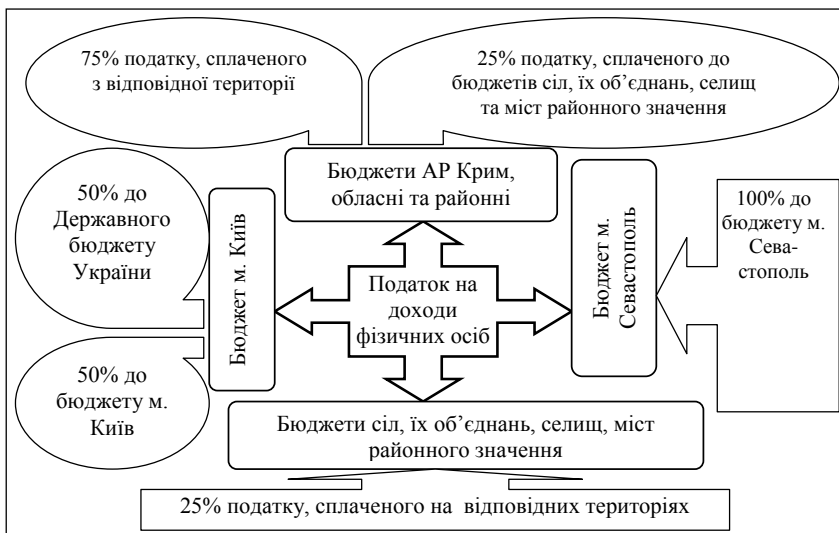
Враховуючи специфіку оподаткування доходів фізичних осіб, доречним є виокремлення джерел їх одержання (рис. 3). Саме тому виділено чотири основні джерела — доходи від підприємницької діяльності, доходи від трудової діяльності, доходи від власності та соціальні виплати з державного бюджету. Кожне джерело об'єднує схожі за змістом види доходів, які укрупнено можна класифікувати на основні (від трудової та від підприємницької діяльності) та побічні (від власності, соціальні виплати з державного бюджету).

Визначальна роль механізму оподаткування доходів фізичних осіб полягає в тому, що надходження від податку на доходи фізичних осіб є складовими бюджетів різних рівнів. Так, в зарубіжних країнах система оподаткування доходів фізичних осіб охоплює два рівні — федеральний (національний, державний) та місцевий (муніципальний, індивідуальний). Податки повноцінно й окремо функціонують на обох рівнях, єдиною відмінністю є лише рівень бюджету, до якого надходять суми платежів. Проте спільною ознакою є те, що податки з доходів фізичних осіб є превалюючими за часткою доходів у місцевих бюджетах та одними з визначальних у доходах загальнодержавних [4; 5; 7].

Кардинально відрізняється система оподаткування доходів фізичних осіб у пострадянських країнах. У колишніх республіках Радянського Союзу податкам, які стягуються з доходу фізичної особи, притаманний

загальнодержавний характер з одночасним розщепленням суми платежів відповідно до встановлених законодавством відсотків між бюджетами різних рівнів [3].

В Україні відсутній ідентичний наведеним вище поділ сум податку на доходи фізичних осіб на різних територіях, а тому кожна сплачена сума податку одночасно впливає на рівень доходів бюджетів різних рівнів (рис. 4).

Рис. 4. Розподіл сум мобілізованого податку на доходи фізичних осіб між бюджетами різних рівнів

Основою механізму оподаткування доходів населення є податок на доходи фізичних осіб, який був і залишається основним, який сплачують фізичні особи з різних видів одержаних доходів.

Щоб дослідити роль податку на доходи фізичних осіб в економічному середовищі країни, необхідно зосередити увагу на тому, яку частку він займає у загальних доходах бюджету. Зважаючи на те, що податок в повній мірі не зараховується до бюджету певного рівня, частина його є складовою Зведеного бюджету, який є сукупністю усіх бюджетів, що входять до бюджетної системи України, доречним є дослідження частки податку на доходи фізичних осіб у загальній сумі надходжень до Зведеного бюджету за прогресивного та пропорційного підходу в оподаткуванні. Перший діяв в Україні до кінця 2003 року, інший, кардинально протилежний — з початку 2004 року.

Запровадження прогресивного підходу в оподаткуванні пропагували ще Дж. С. Мілль, А. Маршалл і Дж. Кейнс, які стверджували, що оподаткування

громадян має здійснюватися саме на таких засадах, оскільки бюджетні надходження зростають швидше, ніж доходи населення, а тому саме згаданий підхід відповідає принципу справедливості в оподаткуванні [1].

Таким чином, прогресивна система оподаткування є більш лояльною до малозабезпечених верств населення, виконує вимоги принципів оподаткування та забезпечує більш справедливе акумулювання податків до бюджету держави.

Розглядаючи систему лінійного оподаткування, Р. Римарська [6] акцентує увагу на його перевагах і перспективах, спираючись на теорію Р. Холла й А. Рабушки, які доводили раціональність встановлення єдиної ставки податку на доходи для всіх працюючих, якщо такі перевищували встановлений неоподатковуваний мінімум; при цьому скасовувалися всі види податкових пільг. Серед переваг такої ставки називалися зниження податкового тиску, збільшення податкових надходжень, розширення податкової бази, підвищення стимулів до праці, зменшення адміністративних видатків, стимулювання заощаджень, підвищення ефективності податкової системи [12].

Проте наведену думку опротестовують В. Гейлі та В. Штібер, зауважуючи, що такий метод оподаткування доходів фізичних осіб сприяє регресивності в оподаткуванні, провокує втрату можливостей стимулювання інвестиційних процесів, послаблює функції автоматичного стабілізатора, сприяє майновому розшаруванню суспільства, збільшує попит населення країни на товари іноземного виробництва [11; 13]. Подібна система оподаткування доходів населення є характерною для країн пострадянського та соціалістичного простору, в той час як держави з більш широкою економічною історією схиляються до прогресії в оподаткуванні.

Тому доцільним є розгляд варіювання суми надходжень податку на доходи фізичних осіб до Зведеного бюджету України за різних підходів до прибуткового оподаткування населення (табл.).

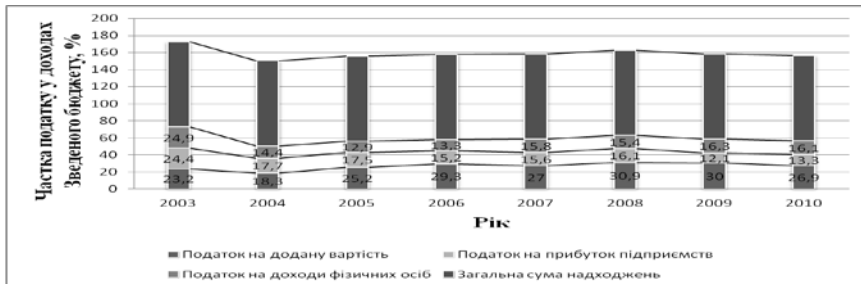
Динаміка надходжень основних податків до Зведеного бюджету України у 2003–2010 роках, млрд. грн

Показник	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Темп росту 2010 до 2002 р., %
Податок на додану вартість	13,47	12,60	16,73	33,80	50,34	59,38	92,08	81,60	75,78	562,3
Податок на прибуток підприємств	9,40	13,24	16,16	23,46	26,17	34,41	47,86	33,05	37,39	397,8
Податок на доходи фізичних осіб	10,82	13,52	13,21	17,33	22,80	34,78	45,90	44,49	45,32	418,9
Загальна сума надходжень до Зведеного бюджету	61,95	54,32	91,53	134,18	171,81	219,94	297,89	272,97	281,96	455,1

Сума надходжень до Зведеного бюджету у 2003 рр. (табл. 1) характеризується превалюючою роллю платежів від податку на додану вартість

(12,6 млрд грн) та від податку на доходи фізичних осіб (13,52 млрд грн). Починаючи з 2004 року, більш вагомими є надходження від податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств. Однак у 2009 році ситуація змінюється: внаслідок кризових явищ в економіці України надходження від податку на прибуток підприємств зменшуються й поступаються податку на доходи фізичних осіб.

Загалом при порівнянні прогресивного та пропорційного підходу в оподаткуванні доходів фізичних осіб доцільним є порівняння темпів росту надходжень від податку на доходи фізичних осіб за різних систем (рис. 5).

Рис. 5. Питова вага основних податків у доходах Зведеного бюджету України, %

Частка податку на доходи фізичних осіб у доходах Зведеного бюджету, починаючи з 2004 року зазнала значних змін у напрямку зменшення (рис. 5) та склала 14,4% (24,9% у 2003 році). Навіть у 2010 році, незважаючи на скорочення у доходах бюджету частки податку на прибуток підприємств з 24,4% у 2003 р. до 13,3% у 2010, питома вага надходжень податку на доходи фізичних осіб становила лише 16,1%, що на 8,8% менше показника 2003 р. Загалом 2004 рік можна вважати переломним у оподаткуванні, оскільки саме в цей період спостерігаємо найнижчі показники надходжень сум податків, а 2003 — найуспішнішим, адже загального рівня показників цього року у наступні періоди досягнуто не було.

Наведені характеристики динаміки надходження податку на доходи фізичних осіб та його частка у доходах бюджету свідчать про нерівномірність та значні коливання сум надходжень у період функціонування пропорційної ставки податку. Тому очевидним є факт, що прогресивна ставка є більш ефективною в оподаткуванні з фіскальної точки зору.

Спираючись на наведені характеристики прогресивного підходу, він є більш соціально орієнтованим, що беззаперечно, є основним фактором при оподаткуванні доходів фізичних осіб. Однак, крім зазначеної особливості, для досягнення більшої ефективності у своєму функціонуванні, світова практика

оподаткування доходів фізичних осіб ґрунтується на поділі платників на групи в залежності від виду і розміру доходу. При цьому за основу кожною окремою країною береться одна з відомих форм побудови системи оподаткування — шедулярна чи глобальна. Перша започаткувалася у Великій Британії і в своїй основі має поділ доходів залежно від їх видів на частки — шедули, кожна з яких оподатковується окремо, а платниками виступають безпосередньо фізична особа, що отримує дохід, та сім'я такої особи [8]. У США існує чотири категорії платників: самотній громадянин, самотній голова сім'ї або голова домогосподарства, одружена пара, яка розраховує роздільні доходи та одружена пара, яка має сукупний дохід [10]. Подібний поділ платників має на меті врахування інтересів кожною окремою особою та організацію своєрідного індивідуального підходу при здійсненні процесу оподаткування.

В Україні відсутня класифікація фізичних осіб по відношенню до сплати податків. Тому вірогідно доцільним могло би бути виокремлення таких груп, які враховували б як специфіку доходів платника, так і його суспільно-соціальні особливості.

Висновки. Чинний в Україні механізм оподаткування доходів фізичних осіб має ряд недоліків, які потребують вирішення. Зокрема, пропорційна система оподаткування не розмежує доходи платника, хоча окремі з них за своїм сутнісним змістом є основними, а деякі — побічними чи допоміжними. Діюча ставка податку не відповідає критеріям ефективної податкової ставки, оскільки не має в своїй основі належних математичних розрахунків. Суперечливим питанням залишаються і податкові пільги, які прописані лише в законодавстві, однак не мають належної дієвості в практичній діяльності. Тому організація функціонування механізму оподаткування доходів фізичних осіб з врахуванням пропозицій щодо зміни підходу з пропорційного на прогресивний та поділу платників на групи значно підвищить його ефективність та сприятиме підвищенню ефективності оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демиденко Л.М. Розвиток теорії оподаткування вченими Заходу / Л.М. Демиденко // *Фінанси України*. — 2004. — № 5. — С. 111–117.
2. Економічний словник-довідник: За редакцією док. екон. наук, проф. С.В. Мочерного / Худож. оформ. В.М. Штогриня. — К.: Феміна, 1995. — 368с.
3. Задорожня Л.В. Особливості справляння податку з доходів фізичних осіб у країнах пострадянського простору / Л.В. Задорожня // *Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин», 5–6 червня 2009р. (Частина I)* — Умань: Видавець «Сочінський», 2009. — 238с.
4. Катрук Н. Світовий досвід оподаткування доходів громадян і його використання в Україні / Н. Катрук // *Схід* — 2009. — №2 (93) — С. 11–15.
5. Лютий І.О. Досвід індивідуального прибуткового оподаткування у США /

- I.O. Лютий, О.О. Кривцов // Фінанси України. — 2009. — № 9. — С. 12–25.
6. Римарська Р. Лінійний податок: причини популярності, економічні засади та потенційні обмеження / Р. Римарська // Економіст. — 2007. — № 12. — С. 56–59.
  7. Синча Н. Оподаткування у Фінляндії / Н. Синча // Вісник податкової служби України. — 2007. — № 47. — С. 26–31.
  8. Турянський Ю.І. Податкові ставки і методика їх встановлення / Ю.І. Турянський // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. — Львів: РВВ НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.11. — 328 с.
  9. Швороб Г.М. Стан доходів населення України / Г.М. Швороб, А.О. Мачульська // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/shvorob-gm-machulska-ao-stan-dohodiv-naseleण्या-ukrayini/>.
  10. Якушик І.Д. Податкові системи зарубіжних країн: Довідник / І.Д. Якушик, Я.В. Литвиненко. — К.: «МП Леся», 2004. — 480с.
  11. Gaile W. Flat tax / W. Gaile // The Encyclopedia of Taxation and Tax Policy / I. Cordes, R. Ebel, and I. Gravelle (eds.). — Washington: Urban Institute Press, 1999. — P. 155–158.
  12. Keen M. The «Flat Tax/es»: principles and evidence. IMF Working Paper № 218 / M. Keen, Y. Kim, R. Varsano. — Washington: IMF, 2006. — 48p.
  13. Szyber W. Kontrowersje wokyl podatky dochodowego od osob fizycznych / W. Szyber // Ekonomista. — 2004. — № 4. — S. 453–471.

Одержано 10.10.11

Рассмотрены особенности функционирования механизма налогообложения физических лиц, проанализировано влияние налога на доходы физических лиц на доходы Сводного бюджета, определены приоритетные пути развития и совершенствования приведённого механизма.

Ключевые слова: *механизм налогообложения, налог на доходы физических лиц, доходы населения.*

The peculiarities of functioning of the mechanism of taxation of natural persons are considered. The influence of income tax of natural persons on the consolidated budget revenues is analyzed. The priority directions of the development and improvement of the given mechanism are identified.

Key words: *mechanism of taxation, income tax of natural person, population's income.*

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Збірник наукових праць
**УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА**

Засновано в 1926 році
Випуск 77

Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол. : А.Ф. Головчук (відп. ред.) та ін. — Умань, 2012. — Вип. 77. — Ч. 2: Економіка. — 356 с.

Адреса редакції:
20305, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаської обл.
Уманський національний університет садівництва, тел. : 4–69–87.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 17791-6641ПР від 17.03.11 р.

Підписано до друку 20.12.2011 р. Формат 60x84 1/16. Друк офсет.
Умов.-друк. арк. 21,60. Наклад 300 екз. Зам. №302.

Надруковано: Редакційно-видавничий відділ
Свідоцтво ДК № 2499 від 18.05.2006 р.
Уманського національного університету садівництва
вул. Інтернаціональна, 2, м. Умань, Черкаська обл., 20305